

Sødkirsebærsorter til erhvervsmæssig dyrkning

Bjarne Hjelmsted Pedersen

Prunus arter, der foruden kirsebær omfatter blommer, svesker, ferskner, abrikoser og nektariner, har altid spillet en meget vigtig rolle i havebruget og havebrugskulturen. Blandt stenfrugt rangerer kirsebær på højde med ferskner og blommer i kommerciel vigtighed.

Prunus arter er også interessante, fordi udbredelsen af disse arter følger jordbrugets historiske udvikling og udbredelse skridt for skridt.

Sødkirsebær er en af de mest populære frugter, der dyrkes i et tempereret klima. Selvom sødkirsebær ikke er de sødste, mest aromatiske eller største frugter, har de i århundrede været indbegrebet af luksus og velstand. Det er sandsynligvis den mest populære af alle frugter i private haver, til salg på markeder og fra vejboeder. Kirsebærsten fra både surkirsebær og sødkirsebær, som er fundet i køkkenmøddinger i det centrale Europa, kan dateres tilbage til 3000 – 4000 år før Kristi fødsel.

De fleste af de forædlede **Prunus** arter stammer fra Transkaukasien, fra områder omkring det Kaspiske Hav og Sortehavet på grænsen mellem Europa og Asien.

I Danmark kan kirsebærrets historie dateres tilbage til Kong Absalon, der i 1142 inviterede sin ven den franske Cisterciens-

ser munk Wilhelm til Danmark for, at introducere havebruget i danske klostre.

Sødkirsebær dyrkes kommercielt i mere end 40 lande verden over. I 2004 er det samlede erhvervsmæssige produktionsareal med sødkirsebær beregnet til 370.000 ha. 63 % af dette areal findes i Europa, 25 % i Asien, 8 % i USA og Canada, samt 4 % i Sydamerika, Afrika og Australien tilsammen. Mere end halvdelen af verdensproduktionen på 870.000 tons årlig, produceres af blot 5 lande. Tyrkiet, USA og Iran producerer mellem 220.000 – 250.000 tons, mens Spanien og Italien producerer mellem 75.000 – 100.000 tons.

Importen af friske sødkirsebær til Europa har de sidste 10 år været meget høj og stabil, omkring 80.000 tons årlig, mens eksporten af sødkirsebær ud af Europa i samme tidsrum ligeledes har været meget stabil, omkring 50.000 tons årlig. I Danmark dyrkes der sødkirsebær i erhvervsmæssig avl på ca. 125 ha, med en årlig produktion på ca. 1000 tons.

Der findes ikke et endegyldigt tal for, hvor mange forskellige sødkirsebærarter, der findes i verden. Mange ens sorter har forskellige navne, forskellige steder i verden. I Nordisk Gen Banks katalog fra 1989 er der opført 1044 sortsnavne.

De anførte sorter i denne Grøn Viden, er de sødkirsebærarter, som sortsudvalget for sødkirsebær har vedtaget, skal være de officielt anbefalede sorter til erhvervsmæssig plantning i Danmark.

Sortsudvalget består af repræsentanter fra ERFA-gruppen for sødkirsebær, samt fra frugttræsplanteskolerne og DanElite, desuden af repræsentanter fra Rådgivningsudvalget for Frugt & Grønt og fra Danmarks JordbrugsForskning, Forskningscenter Årslev. Sortsudvalget vurderer sødkirsebærarterne dels ud fra dyrkningsmæssige erfaringer og dels ud fra et sortsvalgsplan.

Hovedsorter. Ifølge sortsudvalget defineres hovedsorter som sorter, der samlet opnår 70 % af den totale pointsum. Hovedsorter anses for at være af så god kvalitet og så dyrkningssikre, at de bør udgøre det væsentligste areal, f.eks. 80 %, af sødkirsebærplantagen. I enkelte tilfælde kan en sort medtages som hovedsort, selvom den ikke opnår det tilsigtede antal point, hvis sortsudvalget anser sorten for at have en meget værdifuld egenskab. Det gælder f.eks. for sorten Ulster, der ikke har point nok til at blive betragtet som hovedsort. Men sortsudvalget anser Ulsters dyrkningssikkerhed som så god en egenskab,

at den alligevel anbefales som en af hovedsorterne.

Det tilstræbes endvidere, at sammensætningen af hovedsorter vil dække den danske sæson fra første uge i juli til midten af august.

Bisorter defineres som sorte, der enten ikke opnår en pointsum på 70 %, eller som på trods af at have opnået en høj pointsum, er behæftet med en negativ egenskab eller ulempe, der gør sorten for risikobetonet til at være hovedsort. Denne ulempe beskrives i sortslisten (se side 7). Som et eksempel kan nævnes sorten Sunburst. Denne sort har sammenlagt en pointsum over 70%, men

da bærrerne anses for at være meget bløde og derfor mindre transportfaste, anbefales denne sort alligevel kun som bisort. Bisorter bør derfor ikke udgøre mere end 10 - 15 % af arealet i kirsebærplantagen. Sortsudvalget tilstræber endvidere, at antallet af bisorter på listen ikke overstiger 5.

Prøvesorter defineres som nye sorter, der opnår mindst 70 % af den totale pointsum, lige som hovedsorter. Sorterne anses af sortsudvalget som interessante og potentielle sorter. Ved at blive anført som prøvesort opfordres sødkirsebæravlere at tilplante et mindre stykke, som kan være med

til at danne erfaringsmæssig baggrund for en videre bedømmelse af sorten. En plantage bør derfor ikke have tilplantet mere end 5 - 10 % af arealet med prøvesorter.

Endvidere er det en betingelse for, om sorten kan anføres som prøvesort, at sorten ikke er behæftet med licensaftaler, der gør at DanElite og planteskoler ikke er i stand til at kunne skaffe opformeringsmateriale. Sortsudvalget tilstræber endvidere, at antallet af prøvesorter på listen ikke overstiger 5.

◀ **Figur 1. Ulster (hovedsort)**

Oprindelse: Geneva, New York, 1964. Afstamning: 'Schmidt' x 'Lambert'. Sorten er meget stabilt ydende. Frugterne er meget faste, middelstore (ca. 7 g), og kun svagt tilbøjelige til at revne. Træet er meget frugtbart og sundt. I nogen år med meget høj sætning har Ulster dog en tendens til at producere for små bær.

◀ **Figur 2. Starking Hardy Giant (Hovedsort)**

Oprindelse: Wisconsin, 1948. Synonymer: 'Starking', 'Meyer', 'Hardy Giant'. Selv om ældre træer, er angrebet af ringpletvirus, har sorten givet et stort udbytte af frugter med gode kvalitative egenskaber. Den modner sidst i juli, og frugterne er meget faste, store (ca. 8 g), og er en fin handelsvare. Trods en middelstor revnetilbøjelighed anses den for at være en af vore bedste sorter.

◀ Figur 3. Van (hovedsort)

Oprindelse: Summerland, Britisk Colombia, Canada, 1944. Frugterne er store (ca. 8 g), og meget faste. Træet er meget frugtbart. Frugterne har tillige en meget lille sten, og er meget kødfulde. Frugterne sidder meget tæt på en kort stilk, hvorved plukningen kan være noget vanskelig, og kan give anledning til spredning af gråskimmel ved revnedannelse. Stor revnetilbøjelighed er netop sortens største svaghed.

◀ Figur 4. Lapins (hovedsort)

Oprindelse: Summerland, Britisk Colombia, Canada 1984. Afstamning: 'Van' x 'Stella'. Frugterne modner sidst i juli eller først i august, er store (ca. 9 g), meget faste og har en ret lav revnetilbøjelighed. Træerne har været frugtbare, men har en vanskelig grenbygning, meget oprette og med få sideskud. Selvbefrugtende.

▲ Figur 5. Regina (hovedsort)

Oprindelse: Jork, Tyskland, 1981. Afstamning: 'Schneiders' x 'Rube' (1957). Synonym: J. 57/201. Formodentlig den mest værdifulde af Jork-sorterne. Den er mørk, storfrugtet (ca. 9 g), og modner meget sent, i første halvdel af august. Såvel i tyske som i danske forsøg, har den været meget modstandsdygtig mod revnedannelse. På grund af flere års lavt udbytte i danske plantager anbefales det, at plante mindst 2 særligt gode bestøvere til netop denne sort f.eks. Sylvia, Viola, Karina, Kordia eller Bianca.

◀ Figur 6. Stella (bisort)

Oprindelse: Summerland, British Colombia, Canada, 1968. Afstamning: 'Lambert' x 'John Innes Seedling 2420'. Stella var den første selvfrugtbare sødkirsebærssort. Den modner i sidste halvdel af juli. Frugterne er mørkerøde, meget store, faste og har en middelstor revnetilbøjelighed. Frugterne har en høj handelsværdi. Den anbefales som bisort i erhvervssortimentet. Til plantning i haver anbefales den som en hovedsort.

◀ Figur 7. Summit (bisort)

Oprindelse: Summerland, British Colombia, Canada 1973. Afstamning: 'Van' x 'Sam'. Frugterne er meget store (ca. 10 g), middelfaste, modner sidst i juli, og er en meget fin handelsvare. Til ulemperne hører, at træerne er meget kraftigt voksende og derfor kræver mere beskæring for at holde træerne i en passende størrelse, samt at udbytteerne ikke er så store.

◀ Figur 8. Sunburst (bisort)

Oprindelse: Summerland, Britisk Colombia, Canada 1984. Afstamning: 'Van' x 'Stella'. Den har givet de største frugter, der er set her i landet op til 17 - 18 g, men normalt er bærvægten ca. 11 - 12 g. Revnetilbøjeligheden er middelstor. Den modner middelsent. Særlig lovende på grund af de enormt store frugter. Der er nogen usikkerhed om træernes udbytte. På grund af meget bløde frugter anbefales den kun som bisort. Den er selvbefrugtende.

◀ Figur 9. Johanna (prøvesort)

Oprindelse: Jork, 1990. Afstamning: 'Schneiders Späte' + 'Rube'. Synonym: 57-104. En tidlig sort, der i Årslev og i lighed med tyske resultater har været tidligt bærende og meget frugtbar. Frugterne har været meget revneresistente, men deres svaghed er, at de kun er middelstore (7,4 g) og meget bløde. Træet er meget sundt med en god forgrening. Det blomstrer middeltidligt og kan bestøves af 'Van'.

▲ Figur 10. Nabigos (prøvesort)

Oprindelse: Dresden-Pillnitz, Tyskland. 1994. Afstamning: 'Querfurter Königs-kirsche' x 'St. Charles'. Synonym: Pi-Na 620. En tidlig sort, der i Årslev og i lighed med tyske og tjekkiske erfaringer har været tidligt bærende og meget frugtbar. Frugterne er omtrent så store som Johanna (ca. 7 - 8 g), men de har i Årslev været bløde og har haft et højt revneindeks. Træet er middelkraftigt med god forgrening og bestøves af Van. Træet er middelresistent mod sygdomme. Sorten har interesse på grund af de meget frugtbare træer og tidlighed i sæsonen.

◀ **Figur 11. Sommerset (prøvesort)**
 Oprindelse: Geneva, New York 1993.
 Afstamning: 'Van' x 'Vic'. Synonym: NY 6476. Somersset 744. Frugterne modner sent, er store (ca. 9,0 g) og meget faste med en middel revnetilbøjelighed. Træet har ligesom i andre lande været tidligt-bærende og meget, meget frugtbart. Det blomstrer meget tidligt og bestøves af 'Van'

◀ **Figur 12. Kordia (prøvesort)**
 Oprindelse: Techlovice, Tjekkoslovakiet 1963. Afstamning: 'Tilfældig frø' Synonym: Techlo II. Frugterne modner sent og er store (ca. 8 - 10 g), mørke og faste med en syrlig sød aromatisk smag. Udbyttet har lige som i andre lande været stort, og træet kommer tidligt i bæring. Revneindexen er lille, til gengæld er sorten meget følsom for frost i forårmånederne og under blomstringen. Kordia anbefales på forsøgsstationen Esteburg i Jork, Tyskland som bestøversort til Regina.

▲ **Figur 13. Skeena (prøvesort)**
 Oprindelse: Summerland, Britisk Colombia, Canada 1997. Afstamning: (Bing x Stella) x (Van x Stella) Synonym: 13S-43-48. I alle frugtens egenskaber ligner den 'Lapins': sen modning, store frugter (ca. 8,0 g), faste frugter og lille revnetilbøjelighed. I Canada har frugterne været meget store, op til 11 - 12 g. Træerne har i Årslev været frugtbare. Træet blomstrer tidligt samtidigt med Lapins og regnes for at være selvbestøvende. Sortens væsentlige fordel er, at træet i modsætning til Lapins har en god forgrening med udbredt vækst.

◀ **Figur 14. Viola (prøvesort)**
 Oprindelse: Jork, Tyskland, 1981.
 Afstamning: 'Schneiders Späte' x 'Rube'. Synonym: J. 57/188. En lovende sort, der modner omkring 1. august. Den er mørk, stor, fast, sød og en fin handelsvare. Under fortsat observation. Anbefales som prøvesort. Befrugtning: 'Schneiders', 'Starking', 'Merton Marvel', 'Kozerska'.

◀ **Figur 15. Sweetheart (prøvesort)**
 Oprindelse: Summerland, Britisk Colombia, Canada. Afstamning: 'Van' x 'New Star' Synonym: 13S-22-8. Modner senere end alle andre sorter, frugten er stor og fast, har lav revnetilbøjelighed og blomsterne er selvbestøvende. Sorten er frostømfindlig. Blomsteranlæg kan tage så meget skade af frost eller kulde, at blomsterknopperne ses helt tomme om foråret.

◀ **Figur 16. Sylvia**
(bestøversorter til Regina og Kordia)
Oprindelse: Summerland, Britisk Colombia, Canada. Afstamning: 'Van' x 'Sam'. Synonym: 4-C-17-31. En sen sort, der modner 5 - 6 dage før 'Lapins'. Frugterne er meget store (9,6 g). De er middelfaste og har en middel revnetilbøjelighed. Træet er middel frugtbart, men dets store svaghed er en kompakt og meget opret vækst med et meget tæt løv, der vanskeliggør plukningen. Blomstrer meget sent.

▶ **Figur 17. Karina**
(Bestøversorter til Regina og Kordia)
Oprindelse: Jork, Tyskland 1993; Afstamning: 'Schneiders Späte' x 'Rube' Synonym: 5715. En mørk, storfrugtet sen sort der modner 4 - 6 dage før Regina. Anbefales fra Jork som mulig bestøversort til Regina. Den blomstrer 1 - 3 dage før denne sort. Bærrene er faste, kødfulde og sprøde. Frugt vægt mellem 8 - 10 g, stenen meget lille - 0,4 g.

Tabel 1. Sortsliste for sødkirsebær vedtaget af sortsudvalget for sødkirsebær 2001

sort	monings- uge	tilhører bestøver gruppe	frugtstør- relse i gram	revnefast- hed	frugtbar- hed	blom- stringstid	kommentar
Hovedsorterne							
Ulster	4-5	3	6,8	2-3	m.stor	middel	Små bær men stabilt udbytte
Starking	5-6	?	8,0	3-4	stor	middel	
Van	5-6	2	8,0	4-5	m.stor	middel	
Lapins	6-7	9s	9,2	2	m.stor	tidlig	Selvbestøver
Regina	6-7	2	8,0	1	middel	m.sen	Kræver god bestøvning
Bisorter							
Stella	4-5	3s	8,7	4-5	stor	middel	Selvbestøver
Summit	4-5	1	10,1	3	middel	sen	Lidt bløde bær
Sunburst	5-6	3s	11,2	4-5	stor	sen	Selvbestøver. Meget bløde bær
Prøvesorter							
Johanna	2-3	?	7,4	1-2	stor	middel	
Nabigos	2-3	?	9,2	5	m.stor	tidlig	
Sommerset	4-5	?	9,0	2-3	stor	tidlig	
Kordia	5-6		>9	lille	stort		
Skeena	6	?	8,9	1-2	middel	tidlig	Selvbestøver
Viola	6	?	8,5	3	middel	sen	
Sweetheart	7	?	9,1	1-2	middel	middel	Selvbestøver. Frostfølsom

Resume

Sødkirsebær har gennem historien været indbegrebet af luksus og velstand. I århundrede har sødkirsebær kunne købes på markeder og ved vejboeder i Europa og Asien. I Danmark kan kirsebærs historie dateres ca. 1000 år tilbage til Cistercienser munkenes klosterhaver. Sødkirsebær dyrkes kommercielt i mere end 40 lande verden over. Ved årtusindskiftet var det samlede erhvervsmæssige produktionsareal med sødkirsebær i hele verden beregnet til ca. 350.000 ha. Importen af friske sødkirsebær til Europa har de sidste 10 år været omkring 80.000 tons årlig, mens eksporten af sødkirsebær ud af Europa har været omkring 50.000 tons årlig. I Danmark dyrkes der sødkirsebær i erhvervsmæssig avl på ca. 125 ha med en årlig produktion på ca. 1000 tons. Sortsudvalget for sødkirsebær i Danmark, har udarbejdet en officiel liste over sorter, som anbefales til erhvervsmæssig dyrkning i Danmark. Listen rubricerer sorterne i hovedsorter, bisorter og prøvesorter og indeholder pr 1.1.2006 18 forskellige dyrkningsværdige sorter heraf 5 specielle bestøversorter.

Grøn Viden indeholder informationer fra Danmarks JordbrugsForskning. Grøn Viden udkommer i en mark-, en husdyr- og en havebrugsserie, der alle henvender sig til konsulenter og interesserede jordbrugere.

Abonnement tegnes hos Danmarks JordbrugsForskning Forskningscenter Foulum Postboks 50, 8830 Tjele Tlf. 89 99 10 28 / www.agrsci.dk

Prisen for 2006: Markbrugsserien kr. 272,50 Husdyrbrugsserien kr. 225,00 Havebrugsserien kr. 187,50.

Adresseændringer meddeles særskilt til postvæsenet.

Michael Laustsen (ansv. red.)
Jette Ilkjær (red.)

Layout og tryk: DigiSource Danmark A/S

ISSN 0903-0719 - Havebrug

Forfatter: Bjarne Hjelmsted Pedersen Forskningscenter Årslev Afdeling for Havebrugsproduktion Kirstinebjergvej 10 5792 Årslev

Sorterne **Regina** og **Kordia** kræver specielt gunstige bestøvningsbetingelser for at yde den forventede mængde bær. For at sikre en så gunstig pollenforekomst som muligt anbefales at plante mindst 2 bestøversorter med en indplantning på omkring 20%.

Bestøversorter	Til fgl. sort:	Kommentar
Sylvia	Regina og Kordia	Denne sort giver kompakte, stejlt opretvoksende træer, der ikke anbefales til almindelig plantagebrug. Den kan eventuelt klippes tæt til stammen. Anbefales fra Belgien som bestøver til Regina.
Viola	Regina	Anbefales fra Jork som bestøver til Regina. Bærrene er desuden af god handelskvalitet, store og mørke. Anbefalet som prøvesort
Karina	Regina	Anbefales fra Jork som bestøver til Regina. Pt ingen erfaringer med denne sort på Danmarks JordbrugsForskning
Kordia	Regina	Anbefales fra Jork som bestøver til Regina. Bærrene er desuden af god handelskvalitet, store og mørke. Anbefalet som prøvesort. Denne sort kan være frostømfindlig, derfor anbefales det at vælge endnu en bestøversort sammen med Kordia. Denne sort kræver se
Bianca	Regina	Sent blomstrende sort. Bær uden handelsmæssig værdi; bør klippes tæt til hovedstammen